

WOJCIECH RADECKI

PARKI NARODOWE W SYSTEMACH PRAWNYCH
OCHRONY PRZYRODY
POLSKIM, CZESKIM I SŁOWACKIM

Część II – prawo obowiązujące

W drugiej części szkicu chciałbym zestawić przepisy trzech obowiązujących ustaw:

- polskiej ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹,
- czeskiej ustawy z 19 lutego 1992 r. o ochronie przyrody i krajobrazu²,
- słowackiej ustawy z 25 czerwca 2002 r. o ochronie przyrody i krajobrazu³,
z uwzględnieniem kilku podstawowych zagadnień związanych z parkami narodowymi, zaliczając do nich: istotę parków narodowych, tworzenie ich, reżim prawny, zarządzanie nimi, planowanie ochrony, udostępnianie parków narodowych, opłaty ze wstęp i korzystanie z nich, odpowiedzialność prawną za zagrożenia i uszkodzenia parków narodowych.

Istota parku narodowego

Polska: Park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe (art. 8 ust. 1). Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów (art. 8 ust. 2).

¹ Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 627 ze zm.).

² Zakon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

³ Zakon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

Park narodowy jest państwową osobą prawną (art. 8a ust. 1). Do zadań parków narodowych należą w szczególności:

- 1) prowadzenie działań ochronnych w ekosystemach parku,
- 2) udostępnianie obszaru parku na zasadach określonych w planach lub zadaniach ochronnych i w zarządzeniach dyrektora,
- 3) prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczą (art. 8b ust. 1).

Parki narodowe mogą wykonywać działalność gospodarczą z ograniczeniami wynikającymi z ustawy o ochronie przyrody (art. 8b ust. 2).

Czechy: Rozległe obszary, unikalne w skali narodowej lub międzynarodowej, których znaczną część zajmują naturalne lub działalnością ludzką mało zmienione ekosystemy, w których rośliny, zwierzęta i przyroda nieożywiona mają nadzwyczajne znaczenie naukowe i wychowawcze, można uznać za parki narodowe (§ 15 ust. 1). Każde wykorzystanie parków narodowych musi być podporządkowane zachowaniu i ulepszeniu stosunków przyrodniczych oraz musi być zgodne z naukowymi i wychowawczymi celami, dla których park został powołany (§ 15 ust. 2). Przeznaczenie parków narodowych określa ustawa powołująca park (§ 15 ust. 3). Metody i sposoby ochrony parków narodowych są stopniowane na podstawie podziału obszarów parków narodowych z reguły na trzy strefy ochrony wyznaczone ze względu na wartości przyrodnicze.

Ustawa czeska nie określa minimalnego obszaru parku narodowego, poprzestając na wskazaniu, że ma to być obszar rozległy (*rozsahla uzemi*). Komentatorzy wyjaśniają, że należy to interpretować zgodnie z międzynarodową kategoryzacją obszarów chronionych, z której wynika, że parki narodowe tworzy się zwykle na obszarze większym niż 1000 ha.⁴

Słowacja: Rozleglejszy obszar, z reguły przekraczający 1000 ha, przeważnie z ekosystemami niezmiennymi istotnie ludzką działalnością albo w unikalnej i naturalnej strukturze krajobrazowej, tworzący ponadregionalne biocentra i najznaczniesze dziedzictwo przyrodnicze, w którym ochrona przyrody jest nadrzędna nad innymi działaniami, można uznać za park narodowy (§ 19 ust. 1). Tak jak i inne obszary chronione, park narodowy może być dzielony na strefy i podstrefy.

Tworzenie parków narodowych

Polska: Park narodowy jest tworzony ustawą, z tym, że granice parku narodowego określa Rada Ministrów rozporządzeniem uzgodnionym z właściwymi miejscowo organami uchwałodawczymi samorządu terytorialnego i zaopiniowanym przez zainteresowane organizacje pozarządowe (art. 10).

⁴ L. Miko, H. Borovičková a kolektiv, *Zakon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, Praha 2007, s. 136.

Błędne jest stanowisko komentatora, jakoby utworzenie, zmiana granic lub likwidacja parku narodowego następowało w drodze rozporządzenia Rady Ministrów⁵. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że formą prawną utworzenia parku narodowego jest obecnie ustawa, natomiast Rada Ministrów rozporządzeniem określa i zmienia granice parku. Trzeba jednak przyznać, że ustawodawca nie ułatwił zadania czytającemu tekst ustawy, skoro w art. 10 w ust. 1 zaczyna od tego, że określenie i zmiana granic parku narodowego następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, i dopiero w ust. 3 pojawia się „ustawa o utworzeniu parku narodowego”. W art. 10 ust. 1a ustawodawca dopuszcza likwidację lub zmniejszenia obszaru parku narodowego wyłącznie w razie bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych i kulturowych jego obszaru. W jakiej formie prawnej to następuje, ustawodawca nie precyzuje. Zdaje się nie ulegać wątpliwości, że likwidacja parku narodowego wymaga ustawy, ale zmniejszenie jego granic może nastąpić rozporządzeniem Rady Ministrów.

Wyznaczenie strefy ochronnej (otuliny) wokół parku narodowego jest obowiązkowe (art. 11 ust. 1).

Czechy: Park narodowy jest tworzony ustawą (§ 15 ust. 3), po przejściu procedury określonej w § 40 i 41. Procedura ta, wspólna parkom narodowym i obszarom chronionego krajobrazu, polega na tym, że Ministerstwo Środowiska sporządza projekt, który przesyła gminom i krajom oraz zawiadamia właścicieli nieruchomości położonych na terenie mającym znaleźć się w granicach parku narodowego. Gminy, kraje i właściciele nieruchomości mogą wnieść zarzuty, które wymagają rozpoznania i wydania decyzji administracyjnych o sposobie załatwienia. Następnie zamiar utworzenia parku narodowego wymaga jeszcze przedyskutowania z zainteresowanymi organami centralnymi, dopiero ostatnim etapem jest wydanie ustawy. Jeden z autorów czeskich opatruje to rozwiązanie, wprowadzone w 2004 r., uwagą, że te dwa równoległe postępowania prowadzą do tego, że rozpoznawanie zarzutów może być przeciągane w nieskończoność (odwołania od decyzji, nadzwyczajne środki zaskarżenia, skargi sądowe), co sprawia, że tworzenie nowych obszarów chronionych w Czechach okazuje się mocno problematyczne, jeżeli nie niemożliwe⁶.

Wyznaczenie strefy ochronnej jest obowiązkowe (§ 40).

Słowacja: Park narodowy jest tworzony rozporządzeniem rządu (§ 19 ust. 1), po przejściu procedury określonej w § 50.

Wyznaczenie strefy ochronnej jest obowiązkowe, ale tylko wtedy, gdy wymaga tego interes parku narodowego (§ 17 ust. 3).

⁵ K. Gruszecki, *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 73.

⁶ V. Stejskal, *Uvod do pravni upravy ochrany prírody a peče o biologickou rozmanitosť*, Praha 2006, s. 490.

Reżim prawny parku narodowego

Polska: Reżim prawny parku narodowego jest wyznaczony obowiązującymi z mocy samej ustawy 26 zakazami (wspólnymi dla parków narodowych i rezerwatów przyrody) wymienionymi w art. 15 ust. 1. Odnosząc te zakazy do samych parków narodowych, można sklasyfikować je w następujących kategoriach:

- 1) zakazy bezwzględne, od których sam art. 15 ust. 1 żadnych wyjątków nie przewiduje, tj. zakazy: chwytania lub zabijania zwierząt, niszczenia jaj i form rozwojowych, płoszenia, zbierania poroży, niszczenia schronień (pkt 3), polowania (pkt 4), pozyskiwania, niszczenia, uszkodzania roślin (pkt 5), użytkowania, niszczenia, uszkodzania, zanieczyszczania i dokonywania zmian obiektów, tworów i składników przyrody (pkt 6), pozyskiwania skał i skamieniałości (pkt 8), niszczenia gleby lub zmiany przeznaczenia i użytkowania gruntów (pkt 9), stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów (pkt 12), zakłócania ciszy (pkt 20), wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu (pkt 22), wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych (pkt 26),
- 2) zakazy w zasadzie bezwzględne, ale dopuszczające wyjątki, jeżeli działania służą celom parku narodowego, zwłaszcza celom ochronnym, tj. zakazy: budowy lub przebudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych (pkt 1), zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków (pkt 7), umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i znaków (pkt 19),
- 3) zakazy względne, które mogą być uchylone w planie ochrony lub zadaniach ochronnych, tj. zakazy: prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej (pkt 11), połowu ryb i innych organizmów wodnych (pkt 14), wprowadzenia psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną (pkt 16),
- 4) zakazy względne, które mogą być uchylone przez wyznaczenie lub wskazanie przez dyrektora parku narodowego miejsc dozwolonych, tj. zakazy: palenia ognisk i wyrobów tytoniowych (pkt 10), zbioru dziko występujących roślin i grzybów (pkt 13), ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej (pkt 15), wspinaczki, eksploracji jaskiń lub zbiorników wodnych (pkt 17), ruchu pojazdów poza drogami publicznymi (pkt 18), używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego, uprawiania sportów wodnych i motorowych, pływania i żeglowania (pkt 21), biwakowania (pkt 23),
- 5) zakazy względne, które mogą być uchylone przez zgodę:
 - a) dyrektora parku narodowego, tj. zakazy: prowadzenia badań naukowych (pkt 24), organizacji imprez rekreacyjno-sportowych (pkt 27),
 - b) ministra właściwego do spraw środowiska, tj. zakaz wprowadzania gatunków roślin, zwierząt lub grzybów (pkt 25).

Reżim prawny polskiego parku narodowego jest wyznaczony nie tylko przywołanymi zakazami, lecz także wyjątkami od nich, które ustawodawca ujął dwojako:

- wskazując w art. 15 ust. 2, że zakazy te nie dotyczą:
 - po pierwsze, wykonywania zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych, prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym, wykonywania zadań z zakresu obronności kraju w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa,
 - po drugie, obszarów objętych ochroną krajobrazową w trakcie ich gospodarczego wykorzystywania przez jednostki organizacyjne, osoby prawne lub fizyczne oraz wykonywania prawa własności, zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego,
- upoważniając w art. 15 ust. 3 ministra właściwego do spraw środowiska do udzielania zezwoleń na indywidualne odstępstwa w szczególnie uzasadnionych przypadkach w tym przepisie wymienionych, po zasięgnięciu opinii dyrektora parku narodowego.

Czechy: Ustawodawca czeski wprowadził podział na podstawowe i bliższe warunki ochronne. Podstawowe warunki ochronne (*zakladni ochranné podminky narodních parků*) zostały określone w § 16 dla:

- całych obszarów parków narodowych (ust. 1) w postaci 15-punktowego oznaczonego literami wyliczenia zakazów:
 - a) gospodarowania na gruntach w sposób wymagający intensywnej technologii,
 - b) unieszkodliwiania odpadów pochodzących spoza parku narodowego i unieszkodliwiania innych odpadów poza miejscami wyznaczonymi za zgodą organu ochrony przyrody,
 - c) biwakowania i rozpalania ognisk poza miejscami wyznaczonymi przez organ ochrony przyrody,
 - d) wjazdu pojazdów mechanicznych poza drogami i miejscami wyznaczonymi za zgodą organu ochrony przyrody, z pewnymi wyjątkami,
 - e) organizowania masowych imprez sportowych, turystycznych i innych publicznych oraz sportów wodnych poza miejscami wyznaczonymi za zgodą organu ochrony przyrody,
 - f) wspinaczki, lotniarstwa i jazdy na rowerach poza drogami i miejscami wyznaczonymi za zgodą organu ochrony przyrody,
 - g) zbierania roślin poza płodami leśnymi oraz chwytania zwierząt, jeżeli ustawa, bliższe warunki ochrony lub regulamin zwiedzania nie stanowią inaczej,
 - h) pozwalania lub zamierzonego szerszenia geograficznie nierodzimych gatunków roślin i zwierząt,
 - i) wprowadzania intensywnej hodowli zwierząt,
 - j) zmieniania istniejącego reżimu wodnego gruntów,
 - k) budowy nowych dróg, instalacji przemysłowych, osiedli, kanałów żeglownych, linii energetycznych wysokiego napięcia,
 - l) stosowania środków chemicznych na drogach,

- m) wydobywania kopalin i skał, z wyjątkiem kamienia budowlanego i piasku dla budów na obszarze parku,
- n) wykonywania lotów patrolowych,
- o) zmieniania zachowanego środowiska przyrodniczego sprzecznie z bliższymi warunkami ochrony parku narodowego,
- obszarów pierwszej strefy parku narodowego (ust. 2) w postaci 4-punktowego oznaczonego literami wyliczenia zakazów:
 - a) udzielania pozwoleń i lokowania budowli,
 - b) wstępu poza drogami wyznaczonymi za zgodą organu ochrony przyrody, co nie dotyczy właścicieli i najemców gruntów,
 - c) zmieniania składu i obszaru kultur uprawnych, jeżeli zmiana ta nie wynika z planu troski o park narodowy,
 - d) używania gnojowicy i odpadów ciekłych.

Bliższe warunki ochronne (*bližši ochranné podminky*) wyznacza ustawa o utworzeniu parku narodowego indywidualnie dla tego parku. Do tego nawiązuje § 16 ust. 1 lit. o), który zakazuje zmieniać zachowane środowisko przyrodnicze sprzecznie z bliższymi warunkami ochronnymi parku narodowego.

Istnieje możliwość zezwolenia na odstępstwa od zakazów, którą to instytucję reguluje wielce problematyczny i kilkakrotnie nowelizowany § 43 ustawy czeskiej. Ograniczając rozważania do parków narodowych obowiązujący stan prawny jest taki, że:

- stosownie do § 43 ust. 1 wyjątki od zakazów przewidzianych m.in. w § 16 w przypadkach, gdy interes publiczny wyraźnie przeważa nad interesem ochrony przyrody, dopuszcza w każdym pojedynczym przypadku rząd uchwałą, ale według § 43 ust. 2 organem administracji właściwym do udzielenia zezwolenia na wyjątek jest Ministerstwo Środowiska, które po otrzymaniu wniosku o zezwolenie jest zobowiązane przedłożyć go w terminie 60 dni do rozpatrzenia przez rząd, ten zaś podejmuje uchwałę, a następnie w terminie 30 dni Ministerstwo Środowiska wydaje decyzję administracyjną zgodną z uchwałą rządu,
- stosownie do § 43 ust. 3 na wyjątki od zakazów przewidzianych m.in. w § 16 można pozwolić w przypadku, gdy inny interes publiczny przeważa nad interesem ochrony przyrody, albo w interesie ochrony przyrody, albo wtedy, gdy działanie, na które wydaje się pozwolenie, nie wpłynie znacząco na zachowanie przedmiotu ochrony parku narodowego; organem wyrażającym zezwolenie na odstępstwa jest właściwy organ ochrony przyrody (§ 43 ust. 4), którym jest zarząd parku narodowego (§ 78 ust. 2 lit. 1).

Obowiązujące brzmienie § 43 ustawy czeskiej jest następstwem noweli z 2009 roku. W latach 2004–2009 paragraf ten nie był podzielony na ustępy i stanowił, że na wyjątki pozwala w każdym poszczególnym przypadku rząd decyzją (*vlada rozhodnutim*). Rozwiązanie to było przedmiotem zmasowanej krytyki ze strony nauki czeskiej, zarzucano mu wręcz niekonstytucyjność, gdyż nie jest zadaniem

rządu wydawanie decyzji administracyjnych. Nowelą z 2009 r. parlament rozwiązanie to zmienił, zdaniem doktryny również błędnie, aczkolwiek z innych powodów⁷. Zmiana polega na tym, że wprowadzono dwa odmienne tryby pozwalania na odstępstwa od zakazów:

- pierwszy w § 43 ust. 1 i 2, kiedy decyzję wydaje Ministerstwo Środowiska, ale po uzyskaniu stanowiska rządu, który na to w każdym poszczególnym przypadku pozwala uchwałą (*schvaluje svym usnesenim vlada*),
- drugi w § 43 ust. 3 i 4, kiedy na odstępstwa pozwala zarząd parku narodowego.

Różnica polega na tym, że w § 43 ust. 1 i 2 mamy taką sytuację, kiedy interes publiczny wyraźnie przeważa nad interesem ochrony przyrody (*veřejny zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody*), podczas gdy w § 43 ust. 3 i 4 m.in. także, kiedy inny interes publiczny przeważa nad interesem ochrony przyrody (*jiny veřejny zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody*), już bez przysłówka „wyraźnie”. Z tego komentatorka wyprowadza wniosek, że zamiarem ustawodawcy było powierzenie rozstrzygania najpoważniejszych przypadków Ministerstwu Środowiska i rządowi, aczkolwiek nie kryje wątpliwości co do trafności takiego rozwiązania⁸.

Znacznie dalej w krytyce posunął się powoływany już autor, który zwrócił uwagę na dwie kwestie:

- po pierwsze, w § 43 ust. 1 interes publiczny nie został poprzedzony wyrazem „inny” (a jest taki w § 43 ust. 3), z czego zdaje się wynikać, że zdaniem Parlamentu ochrona przyrody nie jest interesem publicznym; po czym nieco złośliwie zapytał: kto wie, czy pominięcie wyrazu „inny” w § 43 ust. 1 nie było zamierzone?
- po drugie, nie ma uzasadnienia merytorycznego wiązanie Ministra Środowiska uchwałą rządu⁹.

Ustawa czeska zawiera odrębne przepisy dotyczące łowiectwa, rybactwa i leśnictwa w parkach narodowych. I tak, zgodnie z § 21 wykonywanie określonego szczególnie przepisami prawa polowania¹⁰ i rybołówstwa¹¹ może być w określonych częściach parku narodowego albo na całym jego terytorium ograniczone lub wykluczone przez organ ochrony przyrody.

Kolejny § 22 dotyczy lasów w parkach narodowych. Ma on związek z czeską ustawą leśną¹², która wprowadza kategoryzację lasów, dzieląc je na:

⁷ V. Stejskal, *Ochrana přírody již není dle Parlamentu ČR veřejným zájmem?* „Česke Právo Životního Prostředí” 2010, č. 2, s. 97.

⁸ J. Prchalova, *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Uplně znění zákona s komentářem, judikaturou a prováděcími předpisy*, Praha 2010, s. 119–120.

⁹ V. Stejskal, *Ochrana přírody...*, op. cit., s. 98.

¹⁰ Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

¹¹ Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybařského práva, rybařské stráž, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybařství).

¹² Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon).

- 1) lasy ochronne (*lesy ochranné*) rosnące na szczególnie niekorzystnych stanowiskach, lasy wysokogórskie i kosodrzewiny,
- 2) lasy specjalnego przeznaczenia (*lesy zvláštniho určeni*), a wśród nich lasy w parkach narodowych i narodowych rezerwach przyrodniczych,
- 3) lasy gospodarcze (*lesy hospodárske*), które nie zostały zaliczone do lasów ochronnych ani do lasów specjalnego przeznaczenia.

Według § 21 ust. 1 czeskiej ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu lasów w parku narodowym nie wolno zaliczyć do lasów gospodarczych, a przepisy leśne o ingerencji przeciwko szkodnikom oraz o nadzwyczajnych okolicznościach i niedających się przewidzieć szkodach można w parkach narodowych stosować tylko za zgodą i w zakresie wyznaczonym przez organ ochrony przyrody.

Słowacja: Tak jak i poprzednia ustawa o ochronie przyrody i krajobrazu, tak też ustawa obowiązująca posługuje się stopniowaniem ochrony w 5-punktowej skali.

Pierwszy stopień ochrony (§ 12) obejmuje całe terytorium Republiki Słowackiej i oznacza powszechną ochronę przyrody. Skonkretyzowane zakazy i ograniczenia zaczynają się od stopnia drugiego, w którym są najmniej restrykcyjne, a rygory rosną w ten sposób, że w stopniu czwartym obowiązują wszystkie z trzeciego i kilka dodatkowych, w stopniu piątym wszystkie z czwartego i kilka dodatkowych¹³. Pewne komplikacje pojawiają się przy rozróżnianiu stopnia drugiego i trzeciego, od których zaczne, ponieważ zasadą jest, że parki narodowe obejmuje się trzecim stopniem ochrony, ale strefę ochronną bezpośrednio niższym, czyli drugim, który zasadniczo przewidziany jest dla obszarów chronionego krajobrazu¹⁴.

Drugi stopień ochrony (§ 13) zawiera dwa zakazy w ust. 1, mianowicie:

- a) wjazdu i postoju pojazdów mechanicznych, motorowych trójkołowców i czterokołowców, skuterów śnieżnych i pojazdów zaprzęgowych poza obszarami zabudowanymi gminy, drogami, parkingami, stacjami benzynowymi, garażami, terenami przemysłowymi, dworcowymi i lotniczymi,
- b) wjazdu i postoju rowerów poza obszarami zabudowanymi gminy, drogami i ścieżkami rowerowymi.

Kolejny § 13 ust. 2 zawiera 15 oznaczonych literami działań, które wymagają zgody organu ochrony przyrody:

- a) sadzenie roślin drzewiastych (drzew i krzewów) poza granicami zabudowanego obszaru gminy i poza sadami owocowymi, winnicami, chmielnikami i roślinami energetycznymi na gruntach rolnych,

¹³ Zasada jest taka, że stopień ochrony nadaje organ obejmujący obszar lub obiekt ochroną. Rezerwatom i pomnikom przyrody nadaje się czwarty lub piąty stopień ochrony, ale chroniony areal lub chroniony element krajobrazu może mieć – w zależności od wartości przyrodniczej – drugi, trzeci, czwarty lub piąty stopień ochrony.

¹⁴ Przypomnę, że słowacki (tak jak i czeski) obszar chronionego krajobrazu (*chránená krajinná oblasť*) jest odpowiednikiem polskiego parku krajobrazowego, a nie polskiego obszaru chronionego krajobrazu.

- b) likwidowanie istniejących stałych porostów traw, z wyjątkiem działań dozwolonych odrębnymi przepisami,
- c) budowa dróg leśnych,
- d) ogradzanie gruntów poza granicami zabudowanego obszaru gminy, z wyjątkiem ogrodzenia szkółki leśnej, sadu owocowego i winnicy,
- e) wypas, pojenie, przeganianie i nocowanie zwierząt gospodarskich na wolnych legowiskach oraz utrzymywanie stad liczących ponad 300 jednostek poza budowlami i urządzeniami,
- f) wykonywanie technicznych prac geologicznych i prac górniczych,
- g) umieszczanie urządzeń informacyjnych, reklamowych i propagandowych poza terenami zabudowanymi,
- h) stosowanie środków chemicznych i nawozów sztucznych na powierzchni przekraczającej 2 ha,
- i) budowanie i wyznaczanie ścieżek turystycznych, tras narciarskich, ścieżek rowerowych,
- j) prowadzenie ćwiczeń sił zbrojnych, obrony cywilnej, ochrony przeciwpożarowej poza obszarami zabudowanymi,
- k) urządzenie publicznie dostępnych imprez kultury fizycznej, sportowych i turystycznych poza obszarami zabudowanymi lub miejscami do tych celów przeznaczonymi,
- l) umieszczanie urządzeń przenośnych poza obszarami zabudowanymi,
- m) umieszczanie urządzeń na cieku lub zbiorniku wodnym, jeżeli nie służą one żegludze ani zarządzaniu ciekiem wodnym lub budowlą wodną,
- n) korzystanie z urządzeń nagłaśniających lub wywołujących efekty świetlne poza budowlami zamkniętymi,
- o) spuszczenie zbiornika wodnego lub stawu.

Na podstawie § 13 ust. 3 zakaz przewidziany w ust. 1 nie dotyczy wjazdu lub postoju pojazdu mechanicznego, w tym motorowego trójkołowca lub czterokołowca i skutera śnieżnego:

- a) służącego do gospodarowania na gruntach lub należącego do właściciela (zarządcy, najemcy) gruntu, do którego ten zakaz się odnosi,
- b) miejsc, które organ właściwy do ustanowienia ochrony obszaru i jego strefy ochronnej wyznaczy powszechnie obowiązującym przepisem, regulaminem zwiedzania parku narodowego i jego strefy ochronnej albo wykazem tych miejsc upublicznionym na tablicach urzędowych organu i zainteresowanej gminy,
- c) jeżeli wjazd lub postój jest dozwolony z mocy przepisów szczególnych.

Na podstawie § 13 ust. 4 zgoda przewidziana w ust. 2 lit. e), k) i n) nie jest wymagana w miejscach wyznaczonych przez organ ochrony przyrody w sposób wskazany w ust. 3 lit. b).

Trzeci stopień ochrony, który jest kluczowy dla badanej problematyki prawnej, gdyż obejmuje właśnie parki narodowe, został uregulowany w § 14 w ten sposób że:

- § 14 ust. 1 zawiera oznaczony literami wykaz działań zabronionych obejmujący:
 - a) działania oznaczone w § 13 ust. 1 lit. a), z zastrzeżeniami wskazanymi w § 13 ust. 3,
 - b) wprowadzanie rowerów poza obszarami zabudowanymi na tereny inne niż drogi i wyznaczone ścieżki rowerowe,
 - c) poruszanie się poza wyznaczonymi ścieżkami turystycznymi lub edukacyjnymi poza obszarami zabudowanymi gminy,
 - d) biwakowanie, stawianie namiotów, jazdę konną, rozpalać ognisk poza budowlami zamkniętymi, a także narciarstwo, wspinaczkę i inne aktywności sportowe poza granicami zabudowanego obszaru gminy,
 - e) organizowanie publicznych imprez kultury fizycznej, sportowych i turystycznych oraz innych publicznie dostępnych,
 - f) używanie urządzeń powodujących efekty świetlne i akustyczne,
 - g) szerzenie nierodzimych gatunków,
 - h) zbieranie roślin i ich płodów,
 - i) organizowanie polowań zbiorowych,
 - j) wykonywanie działań górniczych lub prowadzonych sposobem górniczym,
- § 14 ust. 2 wymaga na obszarach objętych trzecim stopniem ochrony, a więc przede wszystkim w parkach narodowych, zgody organu ochrony przyrody na:
 - a) wykonywanie działań wskazanych w § 13 ust. 2 lit. a) – e), i), j), l), m) i o),
 - b) umieszczanie urządzeń informacyjnych, reklamowych lub propagandowych oraz jakichkolwiek innych reklamowych lub propagandowych tablic,
 - c) używanie środków chemicznych i nawozów sztucznych,
 - d) lotu samolotami lub sportowymi urządzeniami latającymi, zwłaszcza lotniami, jeżeli wysokość lotu jest mniejsza niż 300 m od najwyższej przeszkody w odległości 600 m od samolotu lub sportowego urządzenia latającego,
 - e) oświetlanie trasy biegowej, trasy narciarskiej lub sportowego areału poza budowlami zamkniętymi,
- § 14 ust. 3 wyłącza zakaz poruszania się przewidziany w § 14 ust. 1 lit. c), tj. poza wyznaczonymi ścieżkami w stosunku do:
 - a) poruszania się związanego z gospodarowaniem na gruntach, wykonywaniem prawa polowania albo prawa rybackiego oraz poruszania się właściciela (zarządcy, najemcy) gruntu, do którego zakaz się stosuje,
 - b) miejsc, które organ uprawniony do uznania obszaru za chroniony wyznaczy powszechnie obowiązującym przepisem o uznaniu za chroniony, regulaminem zwiedzania parku narodowego lub jego strefy ochronnej albo wykazem tych miejsc upublicznionym na tablicy urzędowej tego organu i tablicy urzędowej zainteresowanej gminy,
- § 14 ust. 4 wyłącza zakazy przewidziane w § 14 ust. 1 lit. d) – h) w stosunku do miejsc wskazanych przez organ uprawniony do objęcia obszaru ochroną w formie określonej w ust. 3 lit. b); zakaz określony w ust. 1 lit. h) nie wiąże

właściciela (zarządcy, najemcy) gruntu; zakaz palenia ognia poza obszarami zamkniętych budowli nie dotyczy działań związanych z zapewnieniem odpowiedniego stanu zdrowotnego porostu leśnego.

Lasów w parkach narodowych dotyczy § 19 ust. 3 odsyłający do słowackiej ustawy leśnej¹⁵. Ta ostatnia, podobnie jak ustawa czeska, wprowadza podział lasów na ochronne, specjalnego przeznaczenia i gospodarcze. Lasy w parkach narodowych mogą być zaliczone tylko do ochronnych lub specjalnego przeznaczenia.

Przepis § 29 wspólny dla wszystkich obszarów chronionych objętych stopniami ochrony od drugiego do piątego, a także dla chronionych obszarów ptasich¹⁶ określa przypadki, w których zakazy nie obowiązują lub organ ochrony przyrody może pozwolić na odstępstwa. Zakazy nie obowiązują, jeżeli:

- a) działania są prowadzone w związku z wykonywaniem nadzoru państwowego albo innych czynności kontrolnych,
- b) chodzi o działania związane z zapewnieniem troski o obszar chroniony lub jego strefę ochronną, wykonywane zgodnie z dokumentacją ochrony przyrody i krajobrazu,
- c) organ ochrony przyrody właściwy do wydania zezwolenia na wyjątki uprzednio na piśmie stwierdzi, że działanie jest niezbędne dla zapewnienia troski o obszar chroniony lub jego strefę ochronną,
- d) chodzi o bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia człowieka albo mienia oraz o wykonywanie zadań górskiej służby ochronnej według odrębnych przepisów,
- e) chodzi o bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa Republiki Słowackiej przez siły obce,
- f) działania są wykonywane w związku z ochroną granicy państwa albo zarządzaniem nią.

Zarządzanie parkami narodowymi

Polska: Organem parku narodowego jest dyrektor parku narodowego (art. 8c ust. 1) powoływany przez ministra właściwego do spraw środowiska w postępowaniu konkursowym (art. 8c ust. 2–8). Dyrektor parku narodowego ma status organu w zakresie ochrony przyrody (art. 91 pkt 2c). Organem opiniodawczo-doradczym w zakresie ochrony przyrody jest rada naukowa parku narodowego, działająca przy dyrektorze parku narodowego (art. 95 pkt 3) powoływana

¹⁵ Zákon č. 326/2005 Z.z. o lesoch.

¹⁶ Chroniony obszar ptasi (*chanene vtačie uzemie*) wchodzący w skład systemu Natura 2000 jest według ustawy słowackiej odrębną kategorią ochrony obszarowej, ale nie nadaje mu się stopnia ochrony, lecz obowiązuje generalny zakaz wykonywania działań, które mogłyby mieć negatywny wpływ na przedmiot ochrony (§ 26 ust. 5 słowackiej ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu).

zarządzeniem ministra właściwego do spraw środowiska (art. 98). W parkach narodowych zadania związane z ochroną mienia oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody wykonują funkcjonariusze Straży Parku zaliczani do Służby Parku Narodowego (art. 108 ust. 1). Funkcjonariusze Straży Parku mają daleko idące uprawnienia o charakterze policyjnym, w tym uprawnienia do stosowania środków przymusu bezpośredniego (art. 109a) a w skrajnych sytuacjach także broni palnej (art. 110 ust. 6) na zasadach określonych obecnie w odrębnej ustawie¹⁷.

Czechy: Parkiem narodowym zarządza administracja (zarząd) parku narodowego (*sprava narodního parku*) o statusie organu ochrony przyrody (§ 75 ust. 1 lit. e). Kompetencje zarządów parków narodowych (a także obszarów chronionego krajobrazu) wyznacza § 78 ust. 1 w ten sposób, że na terenach parków narodowych, obszarów chronionego krajobrazu, narodowych rezerwatów przyrodniczych i narodowych pomników przyrody oraz stref ochronnych tych terenów chronionych, jeżeli nie są one położone na terytorium garnizonów wojskowych, administrację państwową ochrony przyrody i krajobrazu wykonują zarządy parków narodowych i zarządy obszarów chronionego krajobrazu, jeżeli nie została ona przekazana urzędowi gminy ani Ministerstwu Środowiska. Zarządy mają prawo wydawania rozporządzeń (*nařízení*) na obszarach swego działania. Obszerny wykaz kompetencji tych organów zawiera § 78 ust. 2. Zarząd parku narodowego powołuje radę parku narodowego (§ 20) jako organ inicjatywny i konsultacyjny. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie przyrody sprawuje straż przyrody, powoływana przez m.in. zarządy parków narodowych (§ 81 ust. 1). Wprawdzie członkami straży są osoby fizyczne wykonujące te zadania dobrowolnie, ale uprawnienia mogą uzyskać także pracownicy parków narodowych. Uprawnienia strażników określa § 81 ust. 8 (stwierdzanie tożsamości osób naruszających przepisy, nakładanie grzywien w postępowaniu mandatowym, wstęp na cudze grunty, zatrzymywanie osób i przekazywanie ich w ręce policji), ale czeska straż przyrody nie ma uprawnień do stosowania środków przymusu bezpośredniego ani broni palnej.

Słowacja: Ustawa słowacka nie zawiera szczegółowych przepisów o zarządzaniu parkami narodowymi. Wskazuje jedynie w § 20 na zarząd parku narodowego (*riaditeľstvo narodného parku*), ale nie nadaje mu statusu organu administracji. Rada parku narodowego nie jest w ustawie przewidziana. Ustawa słowacka przewiduje, podobnie jak czeska, straż przyrody złożoną z osób fizycznych (§ 72) wykonujących te działania dobrowolnie. Członkowie straży słowackiej mają znacznie szersze kompetencje niż czeskiej, mogą stosować środki przymusu bezpośredniego, a w obronie koniecznej i stanie wyższej konieczności także broń palną (§ 75 i 76). Bardzo istotną regulację zawiera § 79, według którego uprawnienia i obowiązki członka straży przyrody mają także wyznaczeni przez Mini-

¹⁷ Ustawa z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (DzU poz. 628).

sterstwo Środowiska pracownicy organizacji ochrony przyrody. Zarząd parku narodowego jest według koncepcji słowackiej organizacją ochrony przyrody, co oznacza, że jego pracownicy mogą mieć wszystkie uprawnienia straży przyrody. W parkach narodowych i na innych obszarach chronionych działają także profesjonalni strażnicy zrzeszeni w stowarzyszeniu strażników obszarów chronionych Słowacji (*Asociacia strážcov chránených uzemi Slovenska*)¹⁸.

Planowanie ochrony w parkach narodowych

Polska: Podstawowym dokumentem planistycznym jest plan ochrony parku narodowego (art. 18), a do czasu jego przyjęcia zadania ochronne (art. 22).

Czechy: Ustawa czeska w § 38 reguluje plany troski o obszary szczególnie chronione (*plany péče o zvláště chráněná území*), wśród nich plany troski o parki narodowe zatwierdzane przez Ministerstwo Środowiska. Warto zwrócić uwagę na ostatnie zdanie § 38 ust. 1, według którego taki plan ma charakter dokumentu wewnętrznego i nie wiąże osób fizycznych ani prawnych.

Słowacja: Wśród dokumentów koncepcyjnych § 54 ust. 6 ustawy słowackiej wymienia plan troski o park narodowy (*plan starostlivosti o narodný park*) przyjmowany przez Ministerstwo Środowiska.

Udostępnianie parków narodowych

Polska: Obszar parku narodowego może być udostępniany w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę w parku narodowym (art. 12 ust. 1), a w planie ochrony (zadaniach ochronnych) ustala się miejsca, które mogą być udostępniane, oraz maksymalną liczbę osób mogących jednocześnie przebywać w tych miejscach (art. 12 ust. 2).

Czechy: Czeska ustawa o ochronie przyrody w § 19 przewiduje instytucję regulaminów zwiedzania parków narodowych (*navštěvní řady narodních parků*). Taki regulamin wydaje zarząd parku narodowego w formie aktu administracyjnego o charakterze ogólnym¹⁹. Regulamin zawiera postanowienia o wychowawczym i edukacyjnym wykorzystywaniu parku narodowego.

Słowacja: Podobnie jak ustawa czeska, tak też ustawa słowacka w § 20 reguluje instytucję regulaminu zwiedzania parku narodowego (*navštevny poriadok narodného parku*), z tym tylko, że wydaje go nie zarząd parku, lecz okręgowy

¹⁸ D. Hart'ansky, *Stražcovia chránených uzemi Slovenska*, „Ochrana Prirody Slovenska” 2004, č. 1, s. 23.

¹⁹ W koncepcji czeskiej ustawy o postępowaniu administracyjnym (zákon č. 500/2004 Sb, správní řád) jest to *opatření obecné povahy*, który nie jest ani aktem normatywnym (dotyczy sprawy konkretnej), ani decyzją administracyjną (dotyczy nieokreślonego kręgu adresatów).

(krajowy) urząd środowiska (§ 67 lit. 1), co jest zrozumiałe, jeśli zważyć, że zarząd parku narodowego nie jest organem administracji.

Opłaty w parkach narodowych

Polska: Za wstęp do parków narodowych lub na niektóre jego obszary oraz za udostępnianie parków narodowych lub niektórych jego obszarów mogą być pobierane opłaty (art. 12 ust. 3), przy czym minister właściwy do spraw środowiska został zobowiązany do określenia rozporządzeniem parków narodowych lub niektórych jego obszarów, gdzie za wstęp pobiera się opłaty (art. 12 ust. 10)²⁰. To zróżnicowanie między „mogą być pobierane” (ust. 3) i „pobiera się” (ust. 10), czyli należy pobierać, doprowadziło do różnicy zdań w piśmiennictwie. Jedni utrzymują, że opłaty można pobierać tylko w tych parkach lub obszarach, które wskazał minister²¹, inni uważają, że tam opłaty pobierać należy, nawet jeżeli dyrektor parku narodowego nie widzi takiej potrzeby, gdzie indziej zaś opłaty pobierać można, jeżeli dyrektor parku narodowego widzi taką potrzebę²². Wysokość opłat ustala dyrektor parku narodowego (art. 12 ust. 4), przy czym wysokość opłat za jednorazowy wstęp do parku nie może przekraczać kwoty 6 zł, corocznie waloryzowanej (art. 12 ust. 5), ponadto sama ustawa określa zwolnienia (art. 12 ust. 7) i zniżki opłat (art. 12 ust. 8).

Czechy: Za wjazd i parkowanie pojazdów mechanicznych na obszarze parku narodowego albo za wstęp do jego wybranych miejsc poza obszarami zabudowanymi organ ochrony przyrody może pobierać opłatę (§ 24 ust. 1). Za jeżdżenie po parku narodowym można także pobierać opłatę jednorazową (§ 24 ust. 2). Wysokość opłat i inne szczegóły określa Ministerstwo Środowiska (§ 24 ust. 3)²³. Opłaty są dochodem zarządu parku narodowego (§ 24 ust. 4), a jeżeli organ parku skorzysta z możliwości wprowadzenia opłat, nie może już w tych samych miejscach pobierać opłaty miejscowej (§ 24 ust. 5).

Słowacja: Słowacka ustawa o ochronie przyrody nie przewiduje opłat w parkach narodowych.

²⁰ Obowiązek ten Minister Środowiska wykonał wydając najpierw rozporządzenie z 18 maja 2005 r. w sprawie parków narodowych lub niektórych ich obszarów, gdzie za wstęp pobiera się opłaty (Dz.U. Nr 91, poz. 765), zastąpione po ośmiu latach rozporządzeniem z 18 marca 2013 r. w sprawie parków narodowych lub niektórych ich obszarów, gdzie za wstęp pobiera się opłaty (Dz.U. poz. 400).

²¹ A. Lipiński, *Opłaty za wstęp do parku narodowego*, „Problemy Ekologii” 2006, nr 3, s. 159, J. Gospodarek, *Prawo w turystyce*, Warszawa 2006, s. 197.

²² W. Radecki, *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 134–135.

²³ Vyhlaška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ustala maximální výši poplatku za jízdu mechanickými vozidly po národním parku na 20 korun za den, a v ohledu na autobusy na 50 korun denně. Možná je vnosit rycaltovo v výši do 1000 korun ročně za vozidlo mechanické jiné než autobus a do 3000 korun ročně za autobus.

Odpowiedzialność prawna za zagrożenia i uszkodzenia parków narodowych

Polska: Podstawową, a może lepiej – wyjściową formą odpowiedzialności prawnej jest odpowiedzialność za wykroczenia. Przewidziane w art. 127 pkt 1 lit. a) ustawy o ochronie przyrody wykroczenie popełnia, kto umyślnie narusza zakazy obowiązujące w parkach narodowych. Grozi mu za to areszt (od 5 do 30 dni) albo grzywna (od 20 do 5000 zł) z możliwością orzeczenia środków karnych przepadku i nawiązki. Wykroczenie ma charakter czysto formalny, jego istotą jest naruszenie zakazu bez względu na jego rzeczywiste lub możliwe następstwa. Warunkiem odpowiedzialności jest umyślność; ustawodawca powrócił do konstrukcji znanej ustawom o ochronie przyrody z lat 1934 i 1949, kiedy umyślność była takim warunkiem, tym samym odszedł od regulacji ustawy o ochronie przyrody z 1991 r., która dopuszczała odpowiedzialność także za wykroczenia nieumyślne.

Jeżeli jednak to naruszenie w parku narodowym polega na:

- niszczeniu lub uszkodzaniu roślin lub zwierząt, którego następstwem jest istotna szkoda, sprawca popełnia nie wykroczenie, lecz przestępstwo zagrożone:
 - w razie działanie umyślne – grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 181 § 2 kodeksu karnego),
 - w razie działanie nieumyślne – grzywną albo karą ograniczenia wolności (art. 181 § 5 kodeksu karnego),
- niszczeniu, poważnym uszkodzaniu lub istotnym zmniejszeniu wartości przyrodniczej parku narodowego, którego następstwem jest istotna szkoda, sprawca popełnia nie wykroczenie, lecz przestępstwo zagrożone:
 - w razie działanie umyślne – grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 187 § 1 kodeksu karnego),
 - w razie działanie nieumyślne – grzywną albo karą ograniczenia wolności (art. 187 § 2 kodeksu karnego).

Nie budzi wątpliwości, że występujące we wszystkich tych przepisach pojęcie „istotnej szkody” nie oznacza szkody znacznej lub w wielkich rozmiarach, ocenianej w jednostkach pieniężnych, lecz szkodę istotną pod względem przyrodniczym²⁴. Warto zwrócić uwagę, że naruszenie zakazu obowiązującego w parku narodowym, aby było wykroczeniem musi być umyślne. Jeżeli jednak następstwem naruszenia jest istotna szkoda przyrodnicza, to do odpowiedzialności za przestępstwo wystarczy zachowanie zawinione nieumyślne.

²⁴ Poglądy komentatorów kodeksu są w tej kwestii zgodne. Z najnowszych zob. M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz – art. 117–221*, Warszawa 2013, s. 453.

Ponadto bezprawne wznoszenie lub powiększanie obiektu budowlanego lub prowadzenie działalności gospodarczej zagrażającej środowisku na terenie parku narodowego lub w jego otulinie jest przestępstwem z art. 188 kodeksu karnego, zagrożonym grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2, przy czym w odniesieniu do tego przestępstwa podmiotowym warunkiem odpowiedzialności jest umyślność.

Za przestępstwa z art. 181, 187 i 188 kodeksu karnego mogą odpowiadać także podmioty zbiorowe w warunkach określonych w odrębnej ustawie²⁵.

Czechy: Charakterystycznym rysem czeskiej regulacji odpowiedzialności administracyjnej, czyli odpowiedzialności za delikty administracyjne²⁶ jest zróżnicowanie odpowiedzialności za:

- wykroczenia (*přestupky*), którą ponoszą tzw. zwykłe osoby fizyczne za zawinione (umyślnie lub nieumyślnie) naruszenia prawa,
- inne delikty administracyjne (*jine spravní delikty*), która ponoszą osoby prawne oraz osoby fizyczne będące przedsiębiorcami za naruszenia prawa bez względu na zawinienie.

Odpowiedzialność za wykroczenia jest częściowo skodyfikowana w czeskiej ustawie o wykroczeniach²⁷ w ten sposób, że ustawa zawiera część ogólną, szczególną i procesową, ale część szczególna typizuje tylko niektóre najważniejsze wykroczenia, a zdecydowana większość zespołów ustawowych znamion wykroczeń znajduje się w poszczególnych ustawach, w tym w ustawie o ochronie przyrody i krajobrazu. Natomiast odpowiedzialność za inne delikty administracyjne nie została skodyfikowana nawet częściowo, miejscem typizacji innych deliktów administracyjnych są tylko poszczególne ustawy, które określają także zasady takiej odpowiedzialności, często różniące się od siebie. Regułą jest, że poszczególne ustawy przewidują i odpowiedzialność za wykroczenia, i odpowiedzialność za inne delikty administracyjne, a takich ustaw jest ponad 200, w tym ustawa o ochronie przyrody i krajobrazu.

Czeska ustawa o ochronie przyrody i krajobrazu zawiera część ósmą „Odpowiedzialność w zakresie ochrony przyrody (*odpovědnost na useku ochrany přírody*), a w nich przepisy o wykroczeniach i innych deliktach administracyjnych. Zgodnie z nimi takie same zachowania są wykroczeniami, jeżeli popełniają je tzw. zwykłe osoby fizyczne, albo innymi deliktami administracyjnymi, jeżeli popełniają je osoby prawne lub osoby fizyczne-przedsiębiorcy w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Niektóre z nich mają odniesienie do ochrony parków narodowych. I tak według § 87 osobie fizycznej wymierza się karę pieniężną (*pokutę*) w wysokości:

²⁵ Ustawa z 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r. poz. 768 ze zm.).

²⁶ Tej postaci odpowiedzialności poświęciła najnowszą obszerną monografię H. Prašková, *Zaklady odpovědnosti za spravní delikty*, Praha 2013; z poczynionych przez nią ustaleń korzystam.

²⁷ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

- do 10 000 koron za m.in. niedozwoloną zmianę lub naruszenie stanu ochrony przyrody w obszarze szczególnie chronionym, czyli także w parku narodowym (§ 87 ust. 1 lit. a), albo za wykonywanie zakazanego działania w strefie ochronnej parku narodowego (§ 87 ust. 1 lit. f),
- do 20 000 koron za m.in. zniszczenie części składowej przyrody w obszarze szczególnie chronionym, zniszczenie urządzeń przeznaczonych do ochrony, oznaczenia lub wyposażenia obszaru szczególnie chronionego (§ 87 ust. 2 lit. a) albo za naruszenie regulaminu odwiedzania parku narodowego (§ 87 ust. 2 lit. i),
- do 100 000 koron za m.in. uszkodzenie lub zniszczenie szczególnie chronionego obszaru lub jego części (§ 87 ust. 3 lit. a) albo wykonywanie w obszarze chronionym działań wymagających zgody organu ochrony przyrody bez takiej zgody (§ 87 ust. 3 lit. n).

Stosownie do § 87 ust. 4 za przewidziane w ust. 1, 2 i 3 wykroczenia w dziedzinie ochrony gatunkowej roślin i zwierząt, roślin drzewiastych i drzew pomniejszych można nałożyć *pokutę* w podwójnej wysokości, jeżeli zostały popełnione na obszarze szczególnie chronionym, a więc m.in. w parku narodowym.

Natomiast według § 88 ustawy o ochronie przyrody osobie prawnej lub osobie fizycznej-przedsiębiorcy wymierza się karę pieniężną (*pokutę*) w wysokości:

- do 1 000 000 koron za m.in. zniszczenie części składowej przyrody na obszarze szczególnie chronionym albo bezprawną zmianę lub zagrożenie stanu przyrody w obszarze szczególnie chronionym (§ 88 ust. 1 lit. a), wykonywanie działań zakazanych w strefie ochronnej parku narodowego (§ 88 ust. 1 lit. f), naruszanie regulaminu zwiedzania parku narodowego (§ 88 ust. 1 lit. k),
- do 2 000 000 koron za m.in. zniszczenie przyrody na obszarze szczególnie chronionym albo zniszczenie urządzeń przeznaczonych do ochrony, oznaczenia lub wyposażenia obszaru szczególnie chronionego (§ 88 ust. 2 lit. c) albo wykonywanie w obszarze chronionym działań wymagających zgody organu ochrony przyrody bez takiej zgody (§ 88 ust. 2 lit. n).

Przy określaniu wysokości *pokut* bierze się pod uwagę znaczenie bezprawnego działania oraz rozmiar grożącej lub spowodowanej szkody dla ochrony przyrody i krajobrazu (§ 88 ust. 3).

W najpoważniejszych przypadkach wchodzi w rachubę odpowiedzialność karna za przestępstwa. Ustawodawca czeski przyjął założenie, że znamiona przestępstwa mogą znajdować się tylko w kodeksie karnym. Obowiązujący czeski kodeks karny z 2009 r.²⁸ zawiera rozdział VIII o przestępstwach przeciwko środowisku (*trestne činy proti životnímu prostředí*), który po nowelizacji z 2011 r. zawiera § 301 przewidujący odpowiedzialność za uszkodzenie chronionych części przyrody (*poškození chráněných částí přírody*) w brzmieniu następującym:

²⁸ Zakon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

§ 301. Kto, chociażby z rażącego niedbalstwa, naruszy inny przepis prawny przez to, że uszkodzi lub zniszczy pamiętne drzewo, znaczący element krajobrazu, jaskinię, szczególnie chroniony obszar, obszar o znaczeniu europejskim albo obszar ptasi tak, że zaniknie lub zostanie znacznie osłabiony powód ochrony tej części przyrody, zostanie ukarany pozbawieniem wolności do lat 3, zakazem działalności albo zaprzeczeniem rzeczy lub innej wartości majątkowej.

Obszarem szczególnie chronionym w rozumieniu tego przepisu jest także park narodowy, wobec czego § 301 kodeksu jawi się jako instrument prawnokarnej ochrony parków narodowych. Komentator tego rozdziału czeskiego kodeksu karnego wyjaśnia, że do odpowiedzialności za przestępstwo z § 301 nie wystarczy jakiegokolwiek zniszczenie lub uszkodzenie chronionej części przyrody, a więc m.in. parku narodowego, lecz konieczne jest stwierdzenie zaniku lub znaczącego ograniczenia jakości i wyjątkowości tej części przyrody, które doprowadziły do objęcia jej szczególną ochroną. Oznacza to, że już nie będą w ogóle lub w dającej się przewidzieć przyszłości spełnione warunki objęcia tej części przyrody taką ochroną²⁹. Jeżeli zniszczenie lub uszkodzenie w parku narodowym nie pociągnęło za sobą aż takich następstw, czyn jest – w zależności od statusu sprawy – wykroczeniem lub innym deliktem administracyjnym.

Dodać w tym miejscu należy, że czeska ustawa o odpowiedzialności karnej osób prawnych³⁰ wśród przestępstw, za które odpowiadają także osoby prawne, wymienia przestępstwo z § 301 kodeksu, co jest dodatkowym instrumentem wzmacniającym prawnokarną ochronę parków narodowych.

Słowacja: Słowackie przepisy o odpowiedzialności administracyjnej, podobnie jak czeskie, różnicują odpowiedzialność za wykroczenia (*priestupky*) i inne delikty administracyjne (*ine spravne delikty*) w zależności od tego, czy popełnia je tzw. zwykła osoba fizyczna, czy osoba prawna lub osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą³¹. Podobnie jak w Czechach, tak też w Słowacji odpowiedzialność za wykroczenia została częściowo skodyfikowana w słowackiej ustawie o wykroczeniach³² zawierającą część ogólną, szczególną i procesową, przy czym zespoły znamion wykroczeń znajdują się przede wszystkim w poszczególnych ustawach, w tym w ustawie o ochronie przyrody i krajobrazu. Podobnie jak w Czechach, tak też w Słowacji odpowiedzialność za inne delikty administracyjne nie została nawet częściowo skodyfikowana i tylko poszczególne ustawy zawierają zespoły znamion innych deliktów administracyjnych i zasady odpowiedzialności za nie.

Słowacka ustawa o ochronie przyrody i krajobrazu zawiera część siódmą „Odpowiedzialność za naruszenie obowiązków w dziedzinie ochrony przyrody i krajobrazu” (*Zodpovednost' za porušenie povinnosti na useku ochrany prirody i krajiny*) różnicując odpowiedzialność za inne delikty administracyjne (*ine spra-*

²⁹ J. Pury, [w:] P. Šamal a kolektiv, *Trestni zakonik II. Komentář. § 140–421*, Praha 2012, s. 3007.

³⁰ *Zakon č. 418/2011 Sb.*, o trestni zodpovednosti právnických osob a řízení proti nim.

³¹ J. Machajova, *Spravne trestanie*, [w:] J. Machajova a kolektiv, *Všeobecné spravne pravo*, Bratislava 2008, s. 197 i n.

³² *Zakon SNR č. 272/1990 Zb. o priestupkoch*.

vne delikty) w § 90 i 91 oraz za wykroczenia (*priestupky*) w § 92. Niektóre z nich mają bezpośrednie odniesienie do parków narodowych.

I tak, karę pieniężną (*pokutę*) do 9 958,17 euro³³ i przepadek rzeczy można wymierzyć przedsiębiorcy lub osobie prawnej za delikt administracyjny polegający na wykonywaniu m.in. w parku narodowym działań wymagających zgody organu ochrony przyrody bez takiej zgody (§ 90 ust. 1 lit. a), albo za wykonywanie m.in. w parku narodowym działań zakazanych (§ 90 ust. 1 lit. b), albo za naruszenie regulaminu zwiedzania parku narodowego (§ 90 ust. 1 lit. e). Jeżeli sprawcą takiego samego czynu jest tzw. zwykła osoba fizyczna, popełnia wykroczenie zagrożone *pokutą* do 3 319,39 euro (§ 92 ust. 1 lit. c), d) i g). Na podstawie § 90 ust. 2 lit. c) osobie fizycznej-przedsiębiorcy lub osobie oprawnej można wymierzyć *pokutę* do 23 235,74 euro za niedotrzymywanie ograniczeń wprowadzonych w parku narodowym.

Przepis § 91 ust. 1 wskazuje, że przy określaniu wysokości *pokuty* bierze się pod uwagę znaczenie innego deliktu administracyjnego, zwłaszcza sposób jego popełnienia i następstwa, w tym rozmiar szkody powstałej lub grożącej. Według § 91 ust. 7 organ ochrony przyrody w decyzji o innym delikcie administracyjnym może zobowiązać jego sprawcę do tego, aby w określonym terminie wykonał przedsięwzięcia zmierzające do naprawienia następstw bezprawnego działania, za które wymierzono mu *pokutę*. Jeżeli tego w wyznaczonym terminie nie uczyni, można wymierzyć mu kolejną *pokutę* do podwójnej wysokości tej, która została pierwotnie wymierzona.

W najpoważniejszych przypadkach wchodzi w rachubę odpowiedzialność karna za przestępstwa. Ustawodawca słowacki, tak jak i czeski, przyjmuje założenie, że przestępstwa mogą być typizowane tylko w kodeksie karnym. Słowacki kodeks karny z 2005 r.³⁴ zawiera rozdział szósty o przestępstwach powszechnie niebezpiecznych i przeciwko środowisku (*trestne činy všeobecne nebezpečne a proti životnému prostrediu*), podzielony na dwa oddziały. Oddział drugi „Przestępstwa przeciwko środowisku” (*trestne činy proti životnému prostrediu*) zawiera kilka przepisów, które mogą mieć znaczenie dla ochrony obszarów specjalnych, w tym parków narodowych.

Podstawowe przestępstwo z § 300 ust. 1 popełnia, kto umyślnie narazi środowisko na niebezpieczeństwo powstania małej szkody³⁵ naruszeniem powszechnie obowiązujących przepisów o ochronie środowiska i zasobów przyrodniczych. Jest ono zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. Jeżeli miejscem popełnie-

³³ Ta niezwykle górna granica wyznaczona z dokładnością do drugiego miejsca po przecinku wynika z mechanicznego przeliczenia koron słowackich na euro.

³⁴ Zakon č. 300/2005 Z.z. Trestny zakon.

³⁵ Ustawodawca słowacki w § 125 kodeksu przyjmuje następującą gradację szkód: szkoda mała to szkoda przekraczająca 266 euro, szkoda większa to szkoda sięgająca co najmniej 2660 euro, szkoda znaczna to szkoda co najmniej 26 600 euro, szkoda wielkiego rozmiaru to szkoda co najmniej 133 000 euro. Według § 124 ust. 3 przy szkodzie w środowisku sumuje się szkodę majątkową i ekologiczną, przy czym szkodę ekologiczną wlicza się biorąc pod uwagę koszty przywrócenia stanu poprzedniego.

nia takiego czynu jest obszar chroniony, a więc także park narodowy, sprawca odpowiada za przestępstwo kwalifikowane z § 300 ust. 2 lit. b), za co grozi mu kara pozbawienia wolności od roku do lat 5. Przesłanką kolejnych typów kwalifikowanych jest spowodowanie szkody znacznej (§ 300 ust. 3 z sankcją pozbawienia wolności od lat 3 do 8) i wielkiego rozmiaru (§ 300 z sankcją pozbawienia wolności od lat 4 do 10). Odpowiednie przestępstwa nieumyślne przewiduje kolejny § 301 w typie podstawowym, ale dopiero przy zagrożeniu szkodą większą (a nie małą, jak przy umyślności), z sankcją pozbawienia wolności do roku (§ 301 ust. 1), w pierwszym typie kwalifikowanym przez działanie na obszarze chronionym, a więc także w parku narodowym, z sankcją pozbawienia wolności do lat 3 (§ 301 ust. 2), w drugim typie kwalifikowanym przez spowodowanie znacznej szkody z taką samą sankcją pozbawienia wolności do lat 3 (§ 301 ust. 3), w trzecim typie kwalifikowanym przez spowodowanie szkody wielkiego rozmiaru z sankcją pozbawienia wolności od lat 3 do 8 (§ 301 ust. 4).

Poza tym podstawowym przestępstwem przeciwko środowisku z typem kwalifikowanym przez dopuszczenie się go w obszarze chronionym, ustawodawca słowacki wprowadził do kodeksu dwa przestępstwa szczególne odnoszące się tylko do obszarów chronionych, wśród nich parków narodowych. I tak odrębnym przestępstwem z § 300 ust. 2 kodeksu karnego jest bezprawne wznoszenie budowli w obszarze chronionym, za co grozi kara pozbawienia wolności od roku do lat 5. Wreszcie, należy wskazać na wprowadzony podczas jednej z nowelizacji słowackiego kodeksu karnego ust. 2 do § 305 w brzmieniu:

§ 305. (...) 2. Kto wbrew powszechnie obowiązującym przepisom o ochronie przyrody i krajobrazu albo powszechnie obowiązującym przepisom w dziedzinie gospodarki leśnej bezprawnie przejeżdża pojazdem mechanicznym, motorowym trójkołowcem lub czterokołowcem, motocyklem lub skuterem przez grunt leśny lub rolny, zostanie ukarany pozbawieniem wolności do roku.

Komentatorzy słowackiego kodeksu karnego wskazują wprost na § 13 i n. słowackiej ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu, które zakazują jeżdżenia takimi pojazdami na obszarach objętych drugim, trzecim, czwartym lub piątym stopniem ochrony³⁶. Zasadniczo naruszenie zakazu jest wykroczeniem, ale jeżeli sprawca jeździ w parku narodowym po gruncie leśnym lub rolnym, to odpowiada nie za wykroczenie, lecz za przestępstwo.

W prawie słowackim nie ma odpowiednika polskiej i czeskiej ustawy o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych (osób prawnych). Niemniej jednak słowacka koncepcja środków zabezpieczających (§ 83a słowackiego kodeksu karnego) może znaleźć zastosowanie także przy odpowiedzialności za przestępstwa przeciwko środowisku, w tym przeciwko parkom narodowym.

³⁶ J. Zahora, [w:] E. Burda, J. Čenteš, J. Kolesar, J. Zahora a kolektiv, *Trestny zakon. Osobitna časť. Komentár. II. diel*, Praha 2011, s. 1011.

Kilka uwag końcowych

Parki narodowe zajmują znaczące miejsce w polskiej, czeskiej i słowackiej ochronie przyrody, ale w Polsce i Czechach jest to najwyższa forma obszarowej ochrony przyrody, w Słowacji już chyba nie, jeśli zważyć, że słowackie parki narodowe nie są objęte najwyższymi stopniami ochrony, lecz tym „średnim” (trzecim w pięciostopniowej skali). Być może w tym należy szukać wyjaśnienia tego, że w Polsce parki narodowe zajmują tylko 1% terytorium kraju, w Czechach 1,7%, natomiast w Słowacji aż 6,5%.

Istota parku narodowego jest w badanych państwach zbliżona. Wszystkie ustawy o ochronie przyrody akcentują, że parki narodowe tworzy się na obszarach o szczególnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych, na których wszystkie działania podporządkowane są ochronie przyrody. Tylko polskie parki narodowe uzyskały status osób prawnych.

Formą prawną utworzenia parku narodowego było przez wiele lat rozporządzenie rządu. Ta sytuacja zmieniła się w Czechach w 1992 r. i w Polsce w 2012 r., kiedy ustawodawcy tych państw przyjęli, że nowe parki narodowe będą tworzone ustawami, nic natomiast nie zmieniło się w Słowacji i nadal parki narodowe są tworzone rozporządzeniami rządu. Warto wszakże zwrócić uwagę, że spośród czterech czeskich parków narodowych tylko jeden, Czeska Szwajcaria, został utworzony ustawą z 2000 r. i to był ostatni spośród czterech czeskich parków narodowych; w Polsce ostatni park narodowy, Ujście Warty, został utworzony rozporządzeniem z 2001 r., wydanym jeszcze na podstawie ustawy o ochronie przyrody z 1991 r.; w Słowacji dwa ostatnie parki narodowe, Wielka Fatra i Słowacki Kras, zostały powołane na podstawie poprzedniej ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu z 1994 r. Na podstawie ustaw obowiązujących, ani w Polsce, ani w Słowacji żaden nowy park narodowy nie powstał. Jaka jest tego przyczyna? W Polsce i Czechach zapewne wpłynęły na to komplikacje związane z tworzeniem parków narodowych, w Polsce negatywne stanowisko gmin sprzeciwiających się utworzeniu zwłaszcza Mazurskiego Parku Narodowego, w Czechach mocno skomplikowane postępowanie związane z koniecznością rozstrzygnięcia decyzjami administracyjnymi zarzutów wniesionych przez gminy, kraje i właściciele nieruchomości na obszarze, który miałby być objęty ochroną jako park narodowy.

Reżim prawny parków narodowych w trzech badanych państwach jest w istocie podobny, stanowi kombinację zakazów i ograniczeń oraz różnie ujętych wyjątków od nich. W Polsce i Słowacji jest on wyznaczany bezpośrednio ustawą, aczkolwiek w Słowacji dochodzi jeszcze nadanie parkowi narodowemu określonego stopnia ochrony, z reguły trzeciego, ale może być inaczej, natomiast w Czechach ustawodawca wprowadził zróżnicowanie między podstawowymi warunkami ochrony ujętymi dla wszystkich parków narodowych w samej ustawie o ochronie przyrody i bliższymi warunkami ochrony, które mają być wprowadzane indywidualnie dla konkretnego parku narodowego ustawą o jego utworzeniu.

Polskim parkiem narodowym zarządza dyrektor mający status organu ochrony przyrody, czeskim zarząd normatywnie uznany za organ ochrony przyrody, jedynie zarząd słowackiego parku narodowego takiego statusu nie ma. Tylko w Polsce występuje rozbudowana Służba Parku Narodowego, a w jej ramach Straż Parku, w Czechach i Słowacji straże przyrodnicze funkcjonują na zasadach dobrowolności, aczkolwiek przyznanie pracownikom parków narodowych uprawnień strażników nieco ten obraz zmienia, ale czeska straż przyrody ma uprawnienia dość ograniczone, słowacka większe, ale daleko jej do tych, które przepisy polskie nadają Straży Parku.

Jednym z istotnych instrumentów ochrony parków narodowych są plany ochrony występujące w Polsce w dwojakiej postaci: planu ochrony a do czasu jego przyjęcia zadań ochronnych, w Czechach i Słowacji w postaci planów troski o parki narodowe. Przyjmowanie tych planów należy w badanych państwach do ministerstw odpowiedzialnych za sprawę ochrony przyrody.

Obok podstawowej funkcji ochronnej, parki narodowe spełniają i inne, w związku z czym są udostępniane do zwiedzania i do innych celów. Ustawy czeska i słowacka przewidują specjalny instrument w postaci regulaminu zwiedzania, który wszakże nie ma charakteru przepisu powszechnie obowiązującego, polska ustawa pozostawia to w gestii dyrektora parku narodowego. Za wstęp do parków narodowych i korzystanie z nich ustawy polska i czeska przewidują możliwość pobierania opłat, przy czym tylko prawo polskie w pewnych sytuacjach nie tylko możliwość, ale i obowiązek ich pobierania. Ustawa słowacka takich opłat nie przewiduje.

Trzy badane systemy prawne przewidują instrumenty odpowiedzialności za naruszenie lub zagrożenie wartości przyrodniczych parku narodowego. Podstawowym takim instrumentem jest odpowiedzialność za wykroczenia, przy czym ustawodawcy czeski i słowacki wprowadzili zróżnicowanie polegające na tym, że za wykroczenia odpowiadają tzw. zwykle osoby fizyczne, podczas gdy osoby prawne i osoby fizyczne odpowiadają za inne delikty administracyjne, które są ujęte podobnie jak wykroczenia, ale są zagrożone karami pieniężnymi znacznie wyższymi niż odpowiadające im wykroczenia oraz, co szczególnie istotne, podczas gdy odpowiedzialność za wykroczenia jest odpowiedzialnością subiektywną, której przesłanką jest wina (w Polsce tylko umyślna, w Czechach i Słowacji umyślna lub nieumyślna), to czeska i słowacka odpowiedzialność za inne delikty administracyjne jest niezależna od winy. Typizacja wykroczeń w trzech państwach i innych deliktów administracyjnych w Czechach i Słowacji wykazuje poważne różnice, ponieważ w Polsce jest to typizacja czysto blankietowa – wykroczeniem jest każde naruszenie zakazu obowiązującego w parku narodowym, w Czechach i Słowacji ustawy odznaczają się niezwykłą kazuistyką i z przepisów należy dopiero wyłuskać to, co dotyczy lub może dotyczyć parku narodowego.

W najpoważniejszych sytuacjach może wkroczyć odpowiedzialność za przestępstwa. Jest ona uregulowana w trzech kodeksach karnych badanych państw.

Różnice normatywne są dość istotne, w Polsce odpowiedzialność karna uzależniona jest od wyrządzenia istotnej szkody rozumianej jako szkoda przyrodnicza, w Czechach od zaniku lub znacznego osłabienia powodu, dla którego obszar został objęty ochroną jako park narodowy, w Słowacji jest jeszcze inaczej, gdyż odpowiedzialność karna pojawia się w trzech wariantach:

- 1) jako okoliczność kwalifikująca podstawowe przestępstwo zagrożenia lub uszkodzenia środowiska przez to, że przestępstwa dopuszczono się na obszarze chronionym, w tym w parku narodowym,
- 2) jako specjalny typ przestępstwa bezprawnego budownictwa na obszarze chronionym, w tym w parku narodowym,
- 3) jako odrębny typ przestępstwa przejeżdżania pojazdami przez grunty rolne i leśne na obszarze m.in. parku narodowego.

PARKI NARODOWE W SYSTEMACH PRAWNYCH OCHRONY PRZYRODY POLSKIM, CZESKIM I SŁOWACKIM. CZĘŚĆ II

Streszczenie

Część druga szkicu o parkach narodowych w systemach prawnych ochrony przyrody polskim, czeskim i słowackim jest poświęcona rozważaniom o przepisach obowiązujących ustaw w tych fragmentach, które dotyczą parków narodowych, mianowicie przepisom:

- polskiej ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- czeskiej ustawy z 19 lutego 1992 r. o ochronie przyrody i krajobrazu,
- słowackiej ustawy z 25 czerwca 2002 r. o ochronie przyrody i krajobrazu.

Analiza prawnoporównawcza koncentruje się wokół następujących zagadnień:

- istoty parku narodowego,
- tworzenia parków narodowych,
- reżimu prawnego parków narodowych,
- zarządzania parkami narodowymi,
- planowania ochrony w parkach narodowych,
- udostępniania parków narodowych i pobierania za to opłat,
- odpowiedzialności za wykroczenia, inne delikty administracyjne i przestępstwa przeciwko walorom przyrodniczym i krajobrazowym parków narodowych.

NATIONAL PARKS IN THE POLISH, CZECH AND SLOVAK LEGAL SYSTEMS OF NATURE PROTECTION – PART II

Summary

The second part of the outline of national parks in the Polish, Czech and Slovak legal systems of the protection of nature is devoted to an analysis of the regulations in the binding Acts in the fragments that refer to national parks, i.e. the following regulations:

- the Polish Act of 16 April 2004 on the protection of nature,
- the Czech Act of 19 February 1992 on the protection of nature and landscape,
- the Slovak Act of 25 June 2002 on the protection of nature and landscape.

The comparative legal analysis concentrates on the following issues:

- the essence of a national park,
- the creation of national parks,
- national parks' legal regime,
- national parks management,
- planning of national parks protection,
- making national parks accessible and entrance fees collection,
- liability for offences, administrative tortious acts and crimes against the virtues of national parks' nature and landscape.

LES PARCS NATIONAUX DANS LES SYSTÈMES DE LA PROTECTION DE LA NATURE DE LA RÉPUBLIQUE POLONAISE, TCHÈQUE ET SLOVAQUE – DEUXIÈME PARTIE

Résumé

La deuxième partie de l'esquisse sur les parcs nationaux dans le système juridique polonais, tchèque et slovaque concernant la protection de la nature est consacré aux considérations des règlements valides dans ces fragments des lois qui parlent des parcs nationaux à savoir :

- la loi polonaise de la protection de la nature du 16 avril 2004,
- la loi tchèque de la protection de la nature et du paysage du 19 février 1992,
- la loi slovaque de la protection de la nature et du paysage du 25 juin 2002.

L'analyse juridique et comparative se concentre autour des questions suivantes :

- le principe du parc national,
- la création des parcs nationaux,
- le régime juridique des parcs nationaux,
- la gestion des parcs nationaux,
- la planification de la protection dans les parcs nationaux,

- l'accès aux parcs nationaux et le péage,
- la responsabilité pour les infractions, les autres délits administratifs et les transgressions contre les valeurs de la nature et du paysage des parcs nationaux.

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ПАРКИ В ПОЛЬСКОЙ, ЧЕШСКОЙ И СЛОВАЦКОЙ ПРАВОВЫХ СИСТЕМАХ ЗАЩИТЫ ПРИРОДЫ. ЧАСТЬ II

Резюме

Вторая часть наброска о национальных парках в польской, чешской и словацкой правовых системах охраны природы посвящена размышлениям об обязывающих законоположениях, в тех фрагментах, которые касаются национальных парков, а именно положениям:

- польского закона от 16 апреля 2004 г. о защите природы,
- чешского закона от 19 февраля 1992 г. о защите природы и ландшафта,
- словацкого закона от 25 июня 2002 г. о защите природы и ландшафта.

Анализ в рамках сравнительного правоведения сконцентрирован вокруг следующих вопросов:

- сущности национального парка,
- создания национальных парков,
- правового режима национальных парков,
- управления национальными парками,
- планирования охраны в национальных парках,
- предоставления доступа к национальным паркам и взимания за это платы,
- ответственности за правонарушения, другие административные деликты и преступления против природных и ландшафтных ценностей национальных парков.